

Е. СПРОСТРАНОВЪ

Отзвuci

ЦѢНА 6 ЛЕВА

ПЕЧАТНИЦА „НОВЪ ЖИВОТЪ“ — СОФИЯ
1924.

Е. СПРОСТРАНОВЪ

ОТЗВУЦИ

ЦѢНА 6 ЛЕВА

ПЕЧАТНИЦА "НОВЪ ЖИВОТЪ" — СОФИЯ

Като гледамъ . . .

Като гледамъ багряножълтитъ цвѣ-
тове надъ побѣлѣлитъ върхове на об-
снѣженитъ Люлинъ и Витоша, мисълта
ми неволно лети въ потиснатъ роденъ
край и тжжно си казвамъ :

— Защо не съмъ сега покрай скалис-
тия брѣгъ на дивното по хубостъ Ма-
кедонско езеро, где първи пжтъ очитъ
ми видѣха сияйната свѣтлина на Бога
и почувствувахъ хармонията на всемира?

Като гледамъ тъмнитъ силуети на
клонеститъ стройни дървета върху ис-
крестия свѣтлосинъ небосклонъ на за-
ледена София, мисълта ми неволно
лети въ потиснатъ роденъ край и тжж-
но си казвамъ :

— Защо не съмъ край брега на върха
на Кирилъ и Методиева градъ, где мла-
дежки мечти и блянове потънаха въ
синитъ води на Бѣлото море?

О родино свята! Кога ще те огрѣе
слънцето на свободата, че да могатъ
твоитъ прокудени синове да се върнатъ
при тебе, да целунатъ свещената и
облѣна съ кърви земя и да ти служатъ
вѣрно? . . .

Бежанци.

Бежанци, пакъ бежанци! Отъ Тракия бежанци, отъ Македония бежанци, отъ Царибродъ бежанци, отъ Добруджа бежанци! Все бежанци! Голи, боси, гладни, изнурени майки и дѣца. Все бежанци. А зима страшна върлува и сковава всичко.

О, Господи, защо създаде човѣка звѣръ? Где е разумътъ, който му Ти вдѣхна? Где е човѣшкото и божественото, което да наумява и да наподобява на Тебе?

Господи Исусе! Вѣчна любовъ, вѣчна красота, вѣчна правда! Где е твоего любвеобилно сърце, твоята безгранична милостъ, твоего себеотрицание, твоего служение, твоего състрадание и всеопрощение къмъ твоитѣ по-малки братя?

Господи Исусе! Кой Те има за образецъ и примѣръ? Кой Те носи въ сърцето си? Кой се пита, какъ би Ти постъпилъ, ако братъ Ти поиска да живѣе свободно, да мисли свободно, да дѣйствува свободно за любовъ, красота, единство?

Господи Исусе! На какво приличатъ твоитѣ братя? На какво се уподобяватъ? Защо носятъ твоего, свято, чисто, непорочно и велико име?

Бежанци! Все бежанци и пакъ бѣ-

жанци! . . . Голи, боси, гладни, изнурени майки и дѣца. Все бѣжанци! А зима страшна върлува и сковава всичко.

Кулиджъ казва . . .

Кулиджъ казва:

— Правителството на Съединенитѣ Щати нѣма да пожертвува нито едно отъ свещенитѣ права на човѣчеството за спечелването на нѣкакви търговски привилегии. Азъ не ща да правя търговия съ принципитѣ на американската политика.

Тѣй казва Кулиджъ, за да отхвърли желанието на спекулантитѣ да влезатъ въ търговски връзки съ болшевишка Русия. Думитѣ сж свещени и прави. Свещенитѣ права на човѣчеството не могатъ и не трѣбва да се продаватъ за материални блага.

Отлично.

О, Кулиджъ, не достигатъ ли стоноветѣ и страданията на потиснатитѣ въ Европа народи поради разбойническитѣ договори, сключени въ Парижъ? Гдѣ сж свещенитѣ принципи на твой единъ предшественикъ за свобода, право и самоопределение? Нима само въ нещастна Русия има насилие, безправие и кървава диктатура? Погледни въ Франция надъ Германия; въ Сърбия надъ брат-

ски народи; въ Ромжния надъ Добруджа;
въ Гърция надъ Македония?

О, Кулиджъ! Навсѣкжде тирания и
гнетъ царува. Ако си искренъ, защи-
ти свещенитѣ права на човѣчеството.
Не търкувай съ принципитѣ на аме-
риканската политика. Дай ни дѣла!
Дѣла искатъ потиснатитѣ народи, а не
сладки и приспивателни думи.

Освободители.

Коварниятъ сърбинъ казва:

— Южнитѣ земи, които освободихме
отъ турчина . . . , и източнитѣ, които
освободихме отъ българитѣ . . .

Освободихте ли? Кого освободихте?
Освободихте или заробихте?

Ако вие сте донесли свобода, защо
не позволявате на „освободенитѣ“ да
бждатъ такива, каквито сж?

Защо държите прокуденитѣ въ
чужди страни, защо затваряте грани-
цитѣ съ картечници и ножове?

Защо унищожихте училищата, що
заварихте?

Защо, намѣсто свобода, ковете
вериги?

Защо не устроите допитване, за да
опредѣли всѣки своята сждба?

О, коварни братя, не свобода доне-
сохте, а робство! Робство черно, роб-

ство небивало! Робство, което погубва не само тѣлото, но и душата! Бждете проклетѣ, и на васъ краятъ ще дойде. Който копае гробъ на друго, самъ пада въ него . . .

Чакаме...

Старъ русинъ, ветеранъ, герой за освобождението на България, ме пита:

— Какво ново има?

Отговарямъ:

— Нѣщо особено нѣма, но...чакаме. Той е въ недоумение.

— „Чакаме“ — що?!

— Чакаме освобождението на Русия. Чакаме освобождението на Македония. Чакаме освобождението на всички поробени и потиснати народи.

Стариятъ ветеранъ се усмихна:

— И вѣрваме!

Да, и вѣрваме. Вѣрваме, че освобождението ще дойде. Наближава и бързо ще пристигне. Тиранията ще се махне, тиранитъ ще се провалятъ, и ще настѣпи миръ между народитѣ. Вѣра и работа — два лоста, които ще прекатурятъ насието и злобата.

Ветеранътъ прибави:

— Да, вѣра и работа — ето добродѣтелитѣ, които ще спасятъ свѣта. . .

Копайте...

Онзи денъ Пашичъ, вчера Нинчичъ, днесъ — Спалайковичъ. Оня Спалайковичъ, който иска да троши жбѣ.

Копайте, братя мои, копайте. Колкото се може повече и по-дълбоко копайте. Крещете, заблуждавайте свѣта, интригувайте. Пръскайте клевети на вси страни и копайте, все копайте. По-нашироко и по-надълбоко копайте. И живеете съ мисълта да турите въ тоя гробъ още една своя сестра. Тъкмо така, както сте закопали Македония, Черна Гора, Хърватско и пр. и пр. И най-сетне, о, най-сетне — сждбата е такава—сами влизате въ тоя гробъ. Погребявате себе си. Защото истината е неминуема. Всичко може да се промени, но истината не:

— Който мисли зло на другитѣ, мисли зло на себе си.

—Който копае гробъ на другитѣ, самъ пада въ него.

Копайте, братя мои, копайте. Колкото се може повече и по-дълбоко копайте. Копайте и все повече копайте. . .

Ща да се ради!?

Тѣй се вайка коваренъ и заслепенъ сърбинъ зълъ, неразуменъ и шовинистъ.

— Ща да се ради?! . . . Хървати

не отстъпватъ. Словенци искатъ автономия. Черногорци се биятъ за своята независимостъ. Македонци искатъ автономия. Турци искатъ вѣрски и национални права. Албанци разбойническуватъ. Ща да се ради?!...

— Италиянци взеха Фиуме и Треша. Унгарци не сж доволни. Ромъни сж двоелични. Гърци не ни пускатъ на Солунъ. Бугарска ни дебне и ни праща комити. Ща да се ради?!...

— Биешъ, трепашъ, колишъ и бугари-македонци, и турци будали, и албанци диви, нищо не помага, ща да се ради?!

И се върти необузданъ, алченъ и жлъ сжрбинъ въ омагьосанъ дяволски кръгъ и се вайка:

— Ща да се ради?!...

О, неразумни и слѣпи сърбине? Нима не виждашъ и не знаешъ, „ща да се ради“? Ако искашъ миръ, дай свобода, прояви любовъ, бжди справедливъ. Робството носи насилие, насилието е неправда, неправдата носи кръвъ, която удавя всѣкиго, който я упражнява въ живота между хората.

Дѣла искаме ние; дѣла, дѣла...

— Можете да се кълнете, колкото щете, но ние дѣла искаме! Чрезъ дѣла докажете, че сте искрени въ това, що заявявате!

Така викатъ братята сжрби, които сж многи искрени въ дѣлата, постжп-
китѣ и изявленията, що правятъ . . .

Дѣла искатъ братята, свършено дѣ-
ло! . . . Има ли дѣла, има приятелство
и братство; нѣма ли дѣла, — мислете
за бждащето си!

— Какви дѣла искашъ, брате, за
да се увѣришъ, че сме искрени?

— Ето какви дѣла:

Министърътъ на външнитѣ работи
трѣбва да бжде човѣкъ, на когото ние
имаме доверие. Човѣкъ нашъ или по-
соченъ отъ насъ.

— Друго?

— Министърътъ на войната сжщо
тъй трѣбва да бжде човѣкъ, на когото
ние ше имаме довѣрие.

— Друго?

— Министърътъ на полицията сж-
що така трѣбва да бжде човѣкъ, ко-
гото ше посочимъ ние!

— Друго?

— Ще изколите всички македонци,
които балнуватъ за родината си; а вие
ще изтръгнете отъ сжрцето си мисль-

та за Македония и никога нѣма да поменувате за нея.

— Друго?

— На Балканитѣ нѣма мѣсто за двѣ корони, едната трѣбва да падне. Когато ви кажемъ, трѣбва да освободите българския престолъ отъ своя царъ. Ако го пустнете въ Европа, ще смуцава страната ни отдалече, затова най-добре е до го заколите. Ние така правимъ съ нашитѣ крале, котато ги не искаме.

— Друго?

— Друго не искаме, освѣнъ покорностъ и послушание: парламентътъ ви ще се пренесе въ Бѣлградъ. Когато ще изпълните всичко това, ще повѣрваме, че сте искрени, и ще приемемъ вашето братство.

— Браво, брате съ бине! Нищо не искашъ. Въ името на сѣятството, почваме отъ утре да изпълняваме искането ви.

Да живѣе славянството! Да живѣе славянската солидарностъ помежду ни!...

Бежанци

Подъ силния натискъ на свирепия завоеватель тѣ тръгнаха съ дрехитѣ, що носѣха на себе. Нѣмаше време да прибиратъ, джелатите имъ казаха:

Или вървете, очитѣ ни да не ви гледатъ, или ще ви избиемъ съ дѣцата заедно!

И тѣ, треперящи отъ студъ, гладъ и страхъ, тръгнаха.

Буря, снѣгъ, виелища грозна. Где капне, замръзва. Дърво и камъкъ се пука. Къде сж тѣ сега? Какво правятъ? Живи ли сж? Прибралъ ли ги е нѣкой роденъ отъ майка? . . .

О, сждба на измжчено, изтерзано племе! . . .

Ще си вървимъ ли?..

Срещнатъ ли се двама познати македонци, първиятъ въпросъ е: „ще си вървимъ ли?“

— „Ще си вървимъ ли?“ е „добъръ день“, „здравъ ли си“, „какъ сте дома“ и пр. за нещастнитѣ и прокудени отъ роденъ край македонци.

Да, брате, ще си вървимъ. Нашата вѣра е голѣма, нашата любовъ е безгранична, но за да си вървимъ, трѣбва трудъ, постоянство, упоритостъ, жертви!

Да не се отчайваме — отчаянието е врагъ на всѣки успѣхъ. Да работимъ неуморно, да работимъ съ упоритостъ и сила, да жертвуваме животъ и средства и тогава — о, тогава веригитѣ, що

оковаватъ нашата мила многострадална
родина, ще рухнатъ. Гранитнитѣ стени,
които ограждатъ границитѣ къмъ
нашия роденъ край, ще се съборятъ.

Ще си вървимъ, брате, ще си вър-
вимъ! . . .

Беснѣй!

Беснѣй, сърбине брате, беснѣй!

Коли, бѣси, убивай!

Ти свобода ли донесе въ тази
юначна страна, която коварно заграби?

Ти миръ донесе ли на този юначенъ
народъ, когото подло зароби?

Ти братъ ли си, или звѣрь?

Коли, бѣси убивай! Нека Богъ уве-
личи силата ти! Колкото повече зло-
сторствуващъ, толкова по-скоро злото
ще те убие.

Когато куче побеснѣе, отива църква
да изпоганъ. И намира края си. И ти
ще го намѣши!

Беснѣй, сърбине брате, беснѣй!

Добри съсѣди.

— Ние искаме да бждемъ добри съ-
сѣди на българитѣ!

Тѣй казватъ сърбитѣ.

Добри съсѣди ли?

Кой е добъръ съсѣдъ?

Добриятъ съсѣдъ е твърде внимателенъ къмъ съсѣда си. Той е учтивъ. Той е готовъ винаги да послужи. Той е готовъ веднага да прибѣгне на помощ на своя съсѣдъ. Той е неговъ въ радостъ и скръбъ. Той не мисли никога зло за своя съсѣдъ. Не е гордъ. Не го обижда. Не мисли да отнема неговото. Напротивъ — той е готовъ да жертвува всичко свое въ полза на своя съсѣдъ, за да има миръ, да блещи любовъ помежду имъ.

— Съсѣдътъ е по-близъкъ и отъ братъ, — нашата пословица казва.

Тъй ли постѣпиха и постѣпватъ нашитѣ „мили братя“ и „сосѣди“ сърбитѣ? Следъ като ограбишъ съсѣда си, следъ като го обиждашъ и заплашвашъ, следъ като угнетявашъ жестоко поробени братя и съсѣди, има ли смисълъ да говоришъ за добро съсѣдство?

Не. Сърбитѣ не сж и не могатъ да бждатъ добри съсѣди. Манията имъ да владѣятъ чужди земи и чужди народи, коварството имъ, жестокостта имъ доказватъ, че тѣ не говорятъ истина, когато говорятъ за добро съсѣдство.

Не. Сърбитѣ не сж и не могатъ да бждатъ добри съсѣди!

Томоросъ.

Наблюдавамъ Софийския вѣченъ стражъ — Витоша. Великанъ безподобенъ. Наметналъ свѣтло-бѣлъ плащъ, като че спи. Спотайва се. Мисли за свѣтло минало и мрачно сегашно и тжгува.

И неволно виждамъ предъ себе неговия братъ — Томоросъ.¹⁾ И той презъ люти зимни дни намѣта свѣтло-бѣла дреха и се взира умисленъ, омагьосанъ въ синитѣ води на македонското потънало въ скърби езеро. Като че рѣшава велики задачи. Като че се вдълбочава въ далечното минало — ту свѣтло, ту мрачно — и мисли за превратноститѣ на сждбата. Той е боленъ. Той не излѣкувалъ още ранитѣ на гигантската си снага. Отдазна ли бѣше? Две вражески сили кацнаха по стрѣмнитѣ му гигантски ребра и опитваха своето юначество, своята упоритость. Томоросъ пита:

— Защо бѣше тая братска борба? Кому донесе покой и щастие?!...

И си спомня за свѣтлитѣ дни на силния духъ на в. Климента, св. Наума и св. Еразма, кои прѣскаше свѣтлина

¹⁾ Томоросъ е пл. Галичица на югъ отъ Охридското езеро. Въ политѣ му се намира бележитиятъ манастиръ Св. Наумъ.

и озаряваше красивитѣ страни около синитѣ води — ту тихи, ту бурни — на широкото свѣтло езеро. И мята тжговитѣ погледѣ къмъ свѣтилника Охридъ, който се руши всѣки день подѣ нечовѣшкия гнетъ ту на единъ, ту на другъ врагъ мракобѣсенъ.

О, Томоросъ! Кога ли ще разтворишъ радостно обятия за твоитѣ чада, прѣснати като пилци по цѣлия свѣтъ?...

Тѣй каза Цанковъ ..*)

Който има уши да слуша, нека слуша. Който има умъ да разбира, нека разбере!

Ние нѣмаме сила да воюваме, нито сме безумни да мислимъ за война; но нашата сила е въ правото. Требва да се разбере, че правото требва да бжде сила, а не ножътъ и пушката.

Македония е българска земя, — дайте на българитѣ да изповѣдватъ своята народностъ!

Искате изпълнение на задължения, — изпълнете своитѣ къмъ поробенитѣ!

И тогава, о, тогава, Македония, тая класическа страна, намѣсто ябълка за раздоръ, ще бжде звено за връзка между всички южни славяни!

*) По поводъ изявления а на мръ Цанковъ и воятъ на сръбския печатъ по поводъ на тия изявления.

и озаряваше красивитѣ страни около синитѣ води — ту тихи, ту бурни — на широкото свѣтло езеро. И мята тжговитѣ погледѣ къмъ свѣтилника Охридъ, който се руши всѣки день подѣ нечовѣшкия гнетѣ ту на единѣ, ту на другѣ врагѣ мракобѣсенѣ.

О, Томоросѣ! Кога ли ще разтворишѣ радостно обятия за твоитѣ чада, прѣснати като пилци по цѣлия свѣтъ?...

Тѣй каза Цанковѣ ..*)

Който има уши да слуша, нека слуша. Който има умѣ да разбира, нека разбере!

Ние нѣмаме сила да воюваме, нито сме безумни да мислимѣ за война; но нашата сила е въ правото. Требва да се разбере, че правото требва да бжде сила, а не ножѣтъ и пушката.

Македония е бѣлгарска земя, — дайте на бѣлгаритѣ да изповѣдватѣ своята народностѣ!

Искате изпълнение на задѣлжения, — изпълнете своитѣ къмѣ поробенитѣ!

И тогава, о, тогава, Македония, тая класическа страна, намѣсто ябѣлка за раздорѣ, ще бжде звено за връзка между всички южни славяни!

*) По поводѣ изявления а на мрѣ Цанковѣ и воятѣ на сръбския печатѣ по поводѣ на тия изявления.

И тогава, о, тогава, можемъ да вървимъ братски ржка за ржка, да се трудимъ задружно и да си помагаме взаимно за общъ успѣхъ, за успѣха на съсъди и на човѣчеството.

Който има уши да слуша, нека слуша. Който има умъ да разбира, нека разбере.

Тѣй каза Цанковъ.

Господъ да увеличи силата имъ!...

Нашитѣ бащи и дѣди, кога турци вършеха пакости и злодѣйства, благославяха помежду си:

— Господъ да увеличи силата имъ!...

Защо?!

Ние, дѣца, не разбирахме, но после разбрахме.

Колкото повече злодѣяния, насилия и звѣрства вършатъ, толкова по-скоро ще настѣпи краятъ на насилието и робството.

Така и днесъ:

— Господъ да увеличи силата имъ!...

Сърбитѣ, слѣпи отъ шовинизъмъ и империализъмъ, озвѣрени поради несполуки въ пѣклени замисли, убиватъ, колятъ, вършатъ насилия, каквито турцитѣ невършеха; или вършеха съсъ

свѣтъ, защото съзнавахъ, че е извънъ
всѣка човѣщина и всѣки законъ.

Нека. Колкото по-голѣми зулуми,
толкозъ по-злѣ за зулумджиитѣ.

— Господъ да увеличи силата имъ!...

И въ насилията и престѣпленията
ще се удавятъ, И насилието ще се про-
вали. И ще изгрѣе свободата изподъ
грознитѣ престѣпления на насилниците,
и тая свобода ще бѣде по-свѣтла, по-
скапа, по-цѣнна за угнетения и поро-
бенъ народъ.

— Господъ да увеличи силата имъ!...

Видѣлъ ли си? ..

Видѣлъ ли си, какъ свободни и здра-
ви кучета се нахвърлятъ върху бѣсно
куче, което чрезъ хапене причинява
смъртоносни язви на другитѣ? И го
дърпатъ отъ вси страни, докато го
умъртвятъ, защото е непоправимо, за-
щото никаква сила божия не може да
изцѣри смъртоносната му отрова?

!! Това е днесъ положението на полу-
дѣлата и обхваната отъ бѣсъ Сърбия.
Тя се намира въ умопомрачение. Тя не
може да схване нещастното си положе-
ние на боленъ и заразенъ отъ бѣсъ
човѣкъ. И се нахвърля върху всички
поробени народи да ги притеснява, убива,
насилва, за да ги държи въ невъзможно

робство. И всички тогава се нахвърлят върху нея и ще я умъртвят, защото тя носи люта отрова, която причинява неподобни страдания и ужасна смърт.

Господи, дай здраве на нашата сестра; дай вразумление и трезвост; дай да се опомни за своя полза и за полза и добро на притесняванитѣ, убиванитѣ, измъчванитѣ! . . .

Нѣма Македония

— Нѣма вече Македония! Македония умре. Има само южна Сърбия. И толкоз...

Тѣй казва „великият дипломат“ Нинчичъ.

Тѣй ли е?

Пречи ли нѣщо на френцитѣ да кажатъ: „нѣма вече Руръ, нѣма Елзасъ и Лоренъ“?

Ромѣнитѣ могатъ да викатъ колко-то искатъ: „нѣма вече Бесарабия, нѣма квадралитетъ“...

Гърци и турци: „нѣма Тракия, нѣма Македония, всичко е умрѣло!...“

Едно врѣме единъ философъ отказа да сжществува светътъ. — „Всичко е миражъ, казваше. Всичко, щѣ виждаме, не сжществува, а така просто ни се представлява во въображението“.

Е, добръ, тѣй ли е?

А пъкъ въ сжщностъ и светътъ сж-
ществува, и Тракия има, и Македооия е
на лице, и Руръ се вжлнува, и за Беса-
рабия се мисли. Тѣ всички викатъ:

— Свобода и миръ, или всичко ще
рухне. Правда искаме, правда да царува
на земята! Долу тиранията, долу роб-
ството!...

О, Нинчичъ, ако съ думи се отри-
чаха факти, които реватъ страшно, от-
давна щѣхме да кажемъ: „нѣма Герма-
ния, нѣма Русия, нѣма Хърватско, нѣма
Черна Гора“, а пъкъ тѣ висятъ като
демоклевъ мечъ надъ Европа и не ѝ
даватъ миръ, докато не се прекрои
всичко онова вагабонтско, що се скрои
въ Парижъ и Ньои,

Чия е?

— Наша е! — сърбинътъ вика сви-
репъ и коваренъ. Па не знаете где е
билъ и чий е кралъ Марко? Па Душанъ
силни ща е завоювалъ? Па боленъ
Дойчинъ где се е билъ съ църни ара-
пинъ? Не даваме я! Наша е!...

И поглежда алчно къмъ Костуръ и
Солунъ.

— Наша е! — хитриятъ и лукавъ
гръкъ вика. Не знаете ли, че всегде,
где смокина зрѣе, е наше?

И поглежда лукаво ту къмъ Бур-
гасъ, ту къмъ Пловдивъ, ту къмъ Гор-

на Джумая, ту къмъ Скопие и Битоля.

— Каквото и да капне, келепиръ е.

И се хили подло и безсрамно.

И влахъ хитъръ надзърта отдалече
и си дума:

— Колкото и да е малко, все добре
е. Наблюдавай; удаде ли ти се, взимай.

И турчинъ алченъ сънува за нѣко-
гашни владения до Сава и Морава, до
Синьо море и Солунъ.

Българинътъ казва: „чия е, знамъ,
но!... О, сждба!...“

Коварни хора! Защо не питате не-
щастния македонецъ, чия е? Вие, носи-
тели ужъ на свобода и култура, защо
не питате самия стопанинъ, какво е,
какво мисли, какво иска, къмъ какво
се стреми?

О, коварно време! Време на кул-
турно варварство, когато се ограбва
всичко и се убива кървожадно и тѣло,
и душа!...

Не даваме я!

— Тя е наша. Истина, вие сте бъл-
гари, но тя е наша, не даваме я! Ще
жертвуваме всичко—и Хърватско, и Сло-
вения, и Църна-Гора, и Босна, и Далма-
ция, но Македония не я даваме! Тя е
златна ябълка, ще я държимъ за насъ.
Съ ножъ я взехме, съ ножъ ще я да-

демъ. Тежко на васъ, които мислите да се изскубните отъ ржцетѣ ни! Ще ви изколимъ, ще ви разпокжсаме. Ще ви разпокжсаме така, както звѣръ разпокжсва жертвата си! Запомнете добре!...

Така говори сръбскиятъ министъръ Яничъ. Така говореха и турцитѣ:

— Съ ножъ я взехме, съ ножъ ще я предадемъ! Рѣки кръвъ се лѣха, когато я заробихме, рѣки кръвъ ще се лѣятъ, когато ще я отстжпимъ!

И се лѣха. И сега се лѣятъ. Турчинътъ бѣше иновѣрецъ, ние бѣхме невѣрници. Днесъ сме християни. И славяни сме. И кой лѣе кръвта? Кой ни убива? Кой унищожавя звѣрски родината ни?

О, сърбине брате! Турцитѣ си отидоха, и ти ще си отидешъ. Само кървавиятъ споменъ ще остане отъ турци и сърби. Но позорътъ и тжгата ще бждатъ по-голѣми отъ вторитѣ, нежели отъ първитѣ.

— Сърбине брате, запомни: то, що не гасне, не се гаси, и туй, що не умира, не се убива. Духътъ на македонца ще живѣе вѣчно и ще ви удуши.

Капете, бледи листа, капете...

Тихо е. Страховито безмълвие царува наоколо ми. Стройни буки, вишъ извишили тънки стволи нависоко, редъ се редятъ една следъ друга. Полумракъ е. Едвамъ бледъ есененъ лжчъ прониква презъ сплели се тънки клоне, за да даде по-печаленъ изгледъ на задремала гора.

Бледи листа се ронятъ и капятъ единъ следъ други...

Вървя убить духомъ, мисля за роденъ край и си думамъ:

— Капете, бледи листа, капете!...

Нѣма весели и игриви птички. Не подскачатъ отъ клонъ на клонъ, не чуруликатъ, не пѣятъ сладки пѣсни за младостъ и волностъ. Гдѣ сж тѣ?

— Отлетѣли тамъ, гдѣ сърце ги влече на слънце, на свобода, на животворяща пролетъ.

А ние?!...

— Капете, бледи листа, капете!...

И бледи листа се ронятъ и капятъ и развалятъ зловѣщо безмълвие.

И тжжна мисль фърчи въ роданъ край, гдѣ ясно слънце багри тихо светлосиньо езеро, гдѣ тихъ ручей на-

шепва тихи пѣсни за славно минало и
родна майка чака свои рожби жадувани.

— Капете, бледи листа, капете!...

О майко, родина мила, где сж твоите
мили чада? . . .

— Капете, бледи листа, капете!...

Радичъ.

Когато Радичъ говори, медъ капе
отъ устата му: тъй Радичъ е искренъ,
правдивъ и миролюбивъ.

Радичъ работи за всички южни
славяни. Той иска свобода, равенство и
братство да царуватъ между тѣхъ.

— Преди всичко славянска правда!
Обединение на равни и свободни на-
чала. Обединение чрезъ съзнание, а не
чрезъ сила. Славянинъ не може да
тъпче свободата на славянина. Свобода
за самоопределение на хървати, сло-
венци, черногорци, македонци, българи.
Свобода на всички, чрезъ свобода къмъ
съзнание и обединение.

Колко Радичъ е правъ! Медъ капе
отъ устата му!

Искренъ ли е Радичъ? Не дема-
гогствува ли съ нещастieto на поробе-
нитѣ славянски народи за щастието и
свободата на своя народъ?

Не. Радичъ е искренъ! Радичъ не е
и не може да бжде шумадиецъ. Той го-

вори това, що вѣрва. Той не работи само за Хърватско. Той се бори за Югославия, за единна Югославия; за Югославия съсъ всички югославянски народи начело. За оная Югославия, за която ратувише и великиятъ хърватинъ Щросмаеръ. Достойниятъ синъ на Хърватско ще измѣни ли на великитѣ и спасителни идеи на Щросмаера?

Не. Радичъ е искренъ. Радичъ не е шумадиецъ. Радичъ говори това, що сърце и съвестъ му диктуватъ. Той ще работи за свободата на южнитѣ славяни даже и тогава, когато Пашичъ откъсне (ампутира) Хърватско.

Да живѣе Радичъ! Да живѣе великиятъ борецъ за славянска правда, единение и свобода!

Ивану Сергеевичу Аксакову

(по случай 100 годишнината отъ рождението му)

Великъ си ти! Борецъ за правда, свобода, независимостъ. Твоята кристална душа е препълнена отъ обичъ къмъ своя родъ, къмъ роднитѣ братя славяни. Святая Русь, светото славянство сж за тебе кумиръ. Ти нему посвети живота си.

Великъ си ти! Борецъ за единство, равенство и бтатство между всички славяни, между цѣлия родъ човѣшки.

Ти искаше да видишъ поробенитѣ независими, свободни, равни помежду си. Силни, самобитни, като пазятъ своя родъ, своя битъ, своитѣ обичаи, своя езикъ, своята история. Никой да не притиска никого!

Великъ си ти! Но гдѣ останаха твоитѣ идеали? Защо се бори, страда и умре? Гдѣ е славянското единение? Гдѣ е братството между славянитѣ? Гдѣ е искреностъта и любовъта между ония, за които ти живота си посвети?

Коварство настана. Насилие и тирания царуватъ между тѣхъ. Подлостъ славянска предаде града на светите учители славянски въ ржце изкони на славянството вражески. Нѣма самоопредѣление и любовъ. Гнетъ и насилие на славяни върху славяни. Твоятъ великъ духъ, който витае надъ насъ, не скърби ли отъ дълбинитѣ на своето свѣтло съзнание за подлостъта и измѣната, която се извърши отъ братъ славянинъ върху братъ славянинъ, като подаде ржка на коварни неприятели и разпокъса огнището на славянската култура и просвѣта? . . .

Великъ си ти, но гдѣ сж твоитѣ идеали? . . .

Свободно слово.

Свобода на словото ли?

Да, на словото! Свободно слово — свободна мисъл, свободенъ духъ! Кой смѣе да ограничи свободата на мисълта? Духътъ може ли да се окове во вериги? Само неразумни люде, тирани, кърво-лоци могатъ да се страхуватъ отъ свободата на словото. Свободно слово — свободна мисъл — свободенъ духъ.

Но — свободата на словото е обо-юдоостъръ мечъ, който може да твори и да убива.

Праводолюбецътъ, който говори истината, който дири правото, со своята свобода на словото ще тика човѣшкия духъ напредъ.

Добротворецътъ, който се стреми къмъ хармония, красота и сила, ще тика човечеството напредъ. Милостъ и правда ще твори между хората.

Демагогътъ—шарлатанинъ ще лъже и ще обира ближнитѣ си. И ще сѣе умраза, ненавистъ и възмущение въ правдолюбивата душа на искрения човѣкъ.

Плътоугодникътъ ще възбужда животински инстинкти у ближнитѣ си и ще сѣе разтление, развратъ и духовна смъртъ.

Сравнете „Зорница“ съ „Чародѣйка“.

„Слово“, съ „Баядерка“, „Зора“ съ „Трибуналъ“, „Миръ“ съ „Криминалъ“.

Свобода на словото ли?

— Да, свобода на словото: свободно слово — свободна мисъл — свободенъ духъ! . . .

Где е правдата?..

Рождество Христово — рождество на слънцето, на правдата, на мира, на благоволенieto; на благата воля, на добритѣ намѣрения между хората и народитѣ.

Где е правдата? Где е мирътъ? Где е благоволенieto между хората и народитѣ?

Що виждаме?

Борби на всѣка стѣпка. Кървопролития, грабежи. Ограбватъ се хората едни други. Ограбватъ се народитѣ едни други. По-силниятъ тѣпче по-слабия. И го заробва. И го гнети безъ милостъ. Души свободата му, съвѣстѣта му, дѣлата му. Силата е право, правото не е сила. Ножътъ и пушката творятъ живота и напредъка . . .

Рождество Христово — рождество на праодата, на мира, на благоволенieto.

Где е правдата? Где е мирътъ? Где е благоволенieto?

Мирова скръбъ.

Защо тжгува свѣтътъ?

Защо е тази всеобща скръбъ между хората? Какво очакватъ тѣ? За какво копнѣе сърцето имъ?

Всѣки навелъ глава и се мисли. Тжга тежка като змия гложде душа и сърце.

Где е радостта? Где е щастието? Защо е създаденъ свѣтътъ? Човѣкътъ за радостъ ли е предопределенъ, или за мъжа?

Що е радостъ? Що е щастие? Кой създава радостта и щастието? Кой е ковачъ на сждбинитѣ на човѣка?

О, човѣче! Разбра ли ти, че ти си самъ и творецъ и рушителъ? Че само съ хлѣбъ не можешъ да живѣешъ? Че ти сж нужни идеали за по-високъ духовенъ жнвотъ?

И разбра ли ти, че най-голѣмиятъ идеалъ е да диришъ щастие въ щастието на другитѣ? Да служишъ на немощнитѣ, слабитѣ, неджгавитѣ? Че по-висша духовна радостъ и по-голѣмо благо отъ тоя идеалъ нѣма? И че ако всички съзнаятъ тая истина, въдворяватъ царството на Бога на земята?

Защо тжгува свѣтътъ?

Защо е тази всеобща скръбъ между хората?

Преди всичко за другитѣ.

Искашъ ли щастие на земята — работи

— Преди всичко за другитѣ!

Искашъ ли да чувствуващъ неземна радостъ, — работи

— Прѣди всичко за другитѣ!

Искашъ ли да има миръ между хората — работи

— Преди всичко за другитѣ!

Искашъ ли да изчезне злобата, умразата, завистъта, простищината — работи

— Преди всичко за другитѣ!

Искашъ ли да се въдвори царството Божие на земята — работи

— Преди всичко за другитѣ!

Да, преди всичко за другитѣ!

Докато хората не разбератъ и не се пронимнатъ отъ тая Исусъ Христова истина, нѣма миръ и благоволение между човѣцитѣ на земята.

Прѣди всичко за другитѣ, за другитѣ, за другитѣ!

Господи Исусе...

Господи Исусе, ти се моли да бждатъ всички едно, както Ти си едно съ Бога Отца, Който Те изпрати да възвѣстишъ новото Му слово за спасение на човѣчеството. Едно ли сж? Има

ли единство между Твоитѣ братя, сино-
ве на небесния Отецъ?

Защо скърби душата ми?

Кждѣто и да идешъ, кждѣто и да
погледнешъ, все разпокъсаностъ, все
разединение, все борба единъ противъ
други.

Партизанство навсѣкжде.

Партизанство на религиозна почва:
разни вѣри, враждуващи една противъ
друга. Разни секти отъ всѣка вѣра,
враждуващи една противъ друга.

Партизанство на политическа поч-
ва: комунисти, демократи, либерали,
социалисти, радикали, прогресисти, на-
родняци и не знамъ още каквисти и
всички насочени во вражда единъ про-
тивъ други.

Партизанство на съсловна почва:
земледѣлци, индустриалци, занаятчи,
работници, пролетарии и всички нао-
стрени единъ противъ други.

Партизанство на расова почва. Пар-
тазанство, партизанство, партизанство,
което заслепява и прави хората нервни,
жестоки, омразни, нетърпими, звѣро-
подобни.

Партизани, зловни, жестоки, алчни,
властолюбиви, егоисти, но где са човѣ-
цитѣ?

Где е човѣщината? Опартизанени
всички, забравиха, че сж човѣци, и се
озвѣриха.

Човѣче, преди да си партизанинъ, ти си човѣкъ, где е твоята човѣщина?

О, неразумни и юродиви българино, кога ще престанешъ да бждешъ партизанинъ, кога ще станешъ човѣкъ?

Господи Исусе, кога Твоитѣ братя ще станатъ едно, както Ти си едно съ нашия Отецъ небесенъ?

Сговоръ.

Все за сговоръ се говори. Ето вече осемъ мѣсеци—„сговоръ, сговоръ, сговоръ“—отвсѣкжде все тая дума се слуша. Замжти се „сговоръ“, най-сетнѣ съ голѣма мжка се излупи „демократически сговоръ“, — но има ли сговоръ? Има ли обединение и сговоръ между народъ и партии?

— Не, нѣма сговоръ, нѣма обединение между партии и народъ.

Може ли да се обединятъ влѣхви, честолюбиви, които сж се научили да властвуватъ безконтролно; да раздаватъ служби на слепи партизани, които имъ се кланятъ съ метании наземъ, които стоятъ надъ всѣки законъ, що сами коватъ, които като просяци заематъ голѣми държавни мѣста, а ги напускатъ като князове?

А че държава се руши, народъ погинва, има ли нужда да се знае?

Власть, егоизъмъ, пари, честолюбие — това искаме ние! Сговоръ, братство, единство на даскали съ куфи глави — това е глупостъ безподобна! И викаме „да живѣе България“, а системно я съсипваме и погребваме.

Кой управлява България.

— Министритѣ, — отговаряшъ. Да!

— Не; не министритѣ управляватъ България. България управляватъ всевъзможни партизани и партизанчета и депутати-месити.

— Трѣбва да се услужва, — казватъ наивно, — защото утре пакъ избори ще правимъ.

И услужватъ: уволняватъ едни чиновници, за да назначатъ други. Утвърждаватъ търгове. Търгуватъ сами. И често пжти, ако не и най-често, правятъ „услуги“, които сж вънъ отъ всѣки моралъ, честъ и законъ. И се налагатъ навсѣкждѣ на началници, чиновници, сждии.

Министритѣ сж въ пленъ на съпартизанинтѣ си.

Кой управлява България?

Не заспивай.

Властѣта е магесникъ. Властѣта замайва ума, приспива сърцето, помрачава разума.

Властниче, брате, не заспивай!

Умопомрачени люде хвърлиха страната въ размирие. Предизвикаха братоубийствена война. Кръвъ се пролѣ невинна, много скръбъ и страдания се причиниха безъ полза.

Брате властниче, не заспивай. Разпрати апостоли по села и градове да прѣскагъ свѣтлина и просвѣта. Що е народъ? Що е отечество? Що е държава? Какъ се управлява тя? Какви видове управления има? Що е община? Каква цѣль преследва тя? Що е религия? Що е църква? Каква задача има тя? Що е комунизъмъ? Що е християнство? И пр. и пр. и пр.

Народъ суевѣренъ, народъ неукъ, нищо не разбира отъ тия въпроси спасителни. И нѣма благоденствие. Всѣки демагогъ и фанатикъ му замайва ума, гъделичка страститѣ му, обѣщава блага суетни и го влачи къмъ анархия и пропастъ.

Брате властниче, не заспивай! Прати апостоли, които да благовѣстуватъ правда и миръ, братство и сговоръ, любовъ и истина, трудъ и постоянство.

Брате властниче, не заспивай!...

Що е държава?

Дойна крава, която всѣки мълзи и рита.

И всѣки вика: „дай, защо си държава?“

Държавата трѣбва да дава!

И богаташътъ, и бѣдниятъ, и църковникътъ, и инвалидътъ, комуто ножътъ е олуценъ, и пенсионерътъ съ две кжщи, и занаятчията, и пияницата — всички викатъ:

— Държавата трѣбва да дава!

А що е държава?

— Азъ, ти, трети и пр., организирани въ институтъ, сме държава. Или държавата е извънъ тебе, нѣщо чуждо, враждебно на насъ, което иска да ни прави зло, и ние сме насочили всички удари къмъ нея и казваме: „или пари, или умирай“?

— Защо е тая държава, която не дава?!...

Кого убиваме? Кого унищожаваме?

— Себе!

Не знаешъ ли, че, който пази държавното, пази своето, който дърпа отъ държавата, дърпа отъ себе?

Срамъ! Предателство!

Държава сме ние! Ако дадемъ на държавата, ще вземемъ! Държавата не може да дава, ако не взима!

Брате, опомни се! Твоето невѣжество те кара да мислишъ зло, да убивашъ себе. Държава си ти. Тя е въ тебе, въ твоето съзнание, твойтъ дългъ къмъ всички и къмъ себе си!...

Побѣди себе си!

Праздникъ на побѣдитѣ.

Гръмъ, музики, пѣсни, речи, „ура“ нескончаемо!

Побѣди надъ врагове външни и вътрѣшни!

Побѣди въ дълбока древность, побѣди въ близко минало, побѣди и днесъ.

Побѣди за свобода и независимостъ.

Побѣди, побѣди, побѣди!

Отлично, радостно.

Българино, още една побѣда ти е нужна — най-великата — да побѣдишъ себе си!

Убий злото, което царува въ тебе. Прогони простачината и невѣжеството! Изтръгни егоизма отъ сърцето си! Изкорени алчността отъ душата си. Прогони властолюбието и партизанството, което, като люта проказа, разяжда тѣлото и душата ти!

Война на народнитѣ неджзи, война на пороцитѣ!

Българино, още една побѣда ти е нужна — най-великата — да побѣдишъ себе си!...

Изпълни първо дългътъ си...

Вървя ли по улицитѣ шумни; чета ли вѣстници широки; слушамъ ли оратори площадни? — все за права се пише и говори!

— Моитѣ права на гражданинъ сж потѣпкани!

— Моитѣ права на човѣкъ не се зачитатъ! . . .

— Моитѣ права на родителъ се пренебрегватъ! . . .

Права, права, права! . . .

Човѣче, знаешъ ли, че нѣмашъ абсолютно никакви права?

Знаешъ ли, че ти имашъ само длъжности?

Длъжности къмъ себе?

Длъжности къмъ семейството?

Длъжности къмъ отечеството?

Длъжности къмъ човѣчеството?

Даже и животътъ ти, — най-висшиятъ даръ отъ Бога, — е дългъ: животътъ ти не принадлежи на тебе, а на твоитѣ ближни!

Твоитѣ права произтичатъ отъ твоитѣ длъжности, — изпълнявашъ ли ги?

Изпълни първо дългътъ си, а правата сами ще дойдатъ.

Правъ си. . .

Старецътъ каза:

— Та вие ни обезвѣрихте! Вие — ученикъ: и попътъ, и адвокатътъ, и учителътъ! Кому да вѣрваме?! Духовниятъ проповѣдникъ ни учи за миръ, за братство, за безкористие, а какъвъ примѣръ ни дава съсъ живота и дѣлата си?

„Политическиятъ агитаторъ, за да изтрѣгне гласовѣтъ ни, ни обѣщава златни гори; рай; медъ и масло ще тече въ селото ни, а послѣ? — Ако си го видѣлъ ти, да го видимъ ние! . . .

„Учителътъ? — та кой му видялъ очитѣ? Делниченъ день ние сме по работа; празникъ — него го нѣма — заминалъ още вчера за града! Нима той само за дѣцата е учителъ? А насъ, голѣмитѣ дѣца, кой ще ни учи? Изоставени сами на себе, киснемъ въ механикъ, приемъ и творимъ епилептици, глухонѣми, сакати. . .

„Кой ни обезвѣри?“

„Бога не виждаме — далече е, не знаемъ где да го диримъ; вие — ни лъжете; кому да вѣрваме, на кого да се надѣваме? Естествено, озверение настава и се почва безсмислена, братоубийствена борба. . .“

Какво можехъ да отговоря? Свихъ рамена и казахъ засраменъ:

— Правъ си, правъ си, правъ си!...

Върви! . . .

— Та ти си сега народенъ представителъ, нали?!
— Да.

— Ще можешъ ли да се откъснешъ отъ партията си и да станешъ независимъ?

— Ще можешъ ли да се освободишъ отъ влиянието на властътъ и правителството?

— Ще можешъ ли да се отърсишъ отъ класови и съсловни убеждения?

— Ще можешъ ли да се освободишъ отъ лъжливитѣ и невъзможни да се осъществятъ обѣщания, що си давалъ на избирателитѣ си?

— Ще можешъ ли да станешъ чистъ като гълъбъ, смѣлъ като орелъ и правдивъ като Христа?

— Изтрѣгна ли отъ себе суетата, честолюбието и животинския егоизъмъ?

— Стана ли българинъ чистъ, свѣтълъ, трезвенъ, обективенъ, правдивъ, любвеобиленъ и искренъ?

— Ако отговоришъ на всички гореизложени питання „да“, ти си достоенъ да влѣзешъ во светилището. Ти си съблѣкълъ тогата на слепия, жестокъ и рушителенъ партизанинъ и си се облѣкълъ въ пурпурената мантия на справедливъ сѣдия, законодатель и строителъ.

Та така, ти си сега народенъ представителъ, нали?

— Да.

— Върви и кови бждащето на народа и отечеството! Кови свѣтло бждаще, гдето миръ, правда и законъ да царуватъ и любовъ да споява и обединява гражданитѣ. Върви! . . .

Кой е виновенъ?

Когато единъ народъ почне да се разлага морално и да върви къмъ пропастъ, кой е виновенъ?

— Народътъ,—ще кажешъ.

— Не, не е народътъ.

Народътъ, въ грамадното си мнозинство, е тълпа. Тълпа суеверна, мрачна, безпросвѣтна. Тълпа зла; жестока, свирепа. Тълпа героична, доблестна, смела. Тълпа, способна за велики подвизи, но и за голѣми подлости. Тълпа, която можешъ да движишъ нагоре за добро и да я дърпашъ надолу за зло. Изобщо, народътъ е суровъ материалъ, отъ който можешъ да създадешъ велики работи, или да разрушишъ създадени велики творения на човѣшкия умъ и фантазия.

Искренъ и доблестенъ българинъ зове народа да строи училища, църкви, желѣзници; да бжде пожертвувателенъ, самоотверженъ, щедъръ. И той дава,

защото се въодушевява отъ добри мисли за добро и напредъкъ.

Демагогъ-шарлатанинъ му обещава златни кули, рай, блаженство, и го завлича да руши, да убива, да граби, да безчинствува.

Кой е виновенъ?

— Азъ и ти, които се смѣтаме за интелигенция. Елитъ на народа. Свѣтлина на земята. Солъ на свѣта. Щомъ интелигенцията се разврати, свѣтлината се помрачи, солъта се обезсоли, и слепци почнатъ да водятъ слепия, кжде ще отидатъ всички?

Когато единъ народъ почне да се разлага морално и да върви къмъ пропастъ, кой е виновенъ?

Анатема на войната!

Да живѣе мирътъ!

— Войната ли? Войната е необходимо условие за напредъка на човѣчеството. Ако нѣма война, нѣма геройска доблестъ. Геройството, безстрашието, смѣлостта — велики добродетели — се култивиратъ презъ време на войната. Хвала на войната! . . .

— Кой демонъ говори така? Нима геройски подвизи се забелѣзватъ само презъ време на война?!

Нима, за да бждешъ герой, трѣбва да колишъ хора?!

И колкото повече колишъ, толкова по-голѣмъ герой си?! Или безстрашието отъ куршума и гранатата геройство ли е?!

Ами не е ли по-голѣмо геройство да се хвърлишъ всредъ разбѣснѣлия океанъ, за да спасишъ давящия се братъ отъ смъртъ?

Или да се вмжнешъ въ погълнатото отъ пламъци жилище на бедния, за да спасишъ болна стара жена?

Или да се хвърлишъ предъ огромнитѣ колела на тежкия локомотивъ, за да отървешъ отъ премазване заиграло се невинно дѣте?

Или да се боришъ цѣлъ животъ съ общественъ неджгъ, който поглъща всѣки день безброй невинни жертви?

Или да просвѣщавашъ народа, като гонишъ мрака, невѣжеството и предрасждѣцитѣ?

О, не! Войната не е условие за напредѣкъ! Войната е зло! Войната носи упадѣкъ. Войната погубва народи! Войната носи робство и насилие. Носи болести и развратъ. Гладъ и поразия. Анатема на войната! Да живѣе мирътъ!

Не клеветете!

Кой е виновенъ за нещастията на България?

— Училището!

Кой е виновенъ за упадъка на морала въ България?

— Училището!

Кой е виновенъ за слабия моралъ между дѣцата?

— Училището!

Училището, училището, училището!

Горкото училище!

Тъй вика днесъ и охолниятъ широкобрадестъ калугеръ и „благоговѣниятъ“ духовенъ пастиръ-учителъ, и лицемѣрниятъ демагогъ партизанинъ!

Не клеветете. Училището е такова, каквото сте го създали вие. То може да бжде и по-добро. То, покрай своята здрава наука, може да дава и здравъ моралъ; но то не е виновникъ за нещастията и моралния упадъкъ на народа ни! Изворъ на зло сме ние: — вие всички, лицемѣри и демагози, алчни за властъ и пари, които експлоатирате невъжеството на народа, намѣсто да учите и възпитавате! Где е вашата искреностъ, горди и слѣпи властолюбци?

Млъкнете, не клеветете! Училището е изворъ на знания и добро; училището ни дава златна, крилата младежъ, която партизанскиятъ клубъ покварява и развращава.

Млъкнете! Не клеветете!

Не, закони нѣма да спасятъ България!

Ти казвашъ, че закони сж нужни. Закони строги, жестоки; закони драконовски. Погрѣши ли нѣкой, — затворъ, смъртъ! . . . Никаква милость, никакво състрадание! . . .

— Не, закони нѣма да спасятъ България.

Законитѣ сж вериги, законитѣ носятъ робство. За просвѣтенъ и съзнателенъ народъ нѣма нужда отъ закони.

Единъ законъ е нуженъ — законътъ на Бога:

Първо — преди всичко правда!

Второ — любовь къмъ ближния!

Трето — искреность въ постъпкитѣ и дѣлата!

Можете ли да всадите въ съзнанието на народа тоя законъ? — Ето спасението негово!

Не, закони, ковани отъ властолюбиви егоисти, нѣма да спасятъ България!..

Не си ли и ти?! . . .

Вървя по улица шумна. Съзирамъ силуетъ на свещеникъ. Приближавмъ — русинъ, бѣжанецъ. Посърналъ, тженъ, дрипавъ. Дебели бръчки покриватъ широкото му чело — признакъ на

старостъ, а, може би, признакъ на преждевременна старостъ отъ страдания душувни и лишения физически.

И се пренасямъ умствено въ необятната просторна „святая Русь“, „матушка моя Россія“. И виждамъ страшнитъ страдания на великодушния и широкосърдеченъ руски народъ. Виждамъ братскитъ кървопролития и жестокости. Виждамъ ужасната „чека“, която надмина страшната инквизиция на „светия отецъ“ и страшната гильотина на френскитъ борци за свобода, равенство и братство. Виждамъ изгладнѣлитъ мършави дѣца съ подути коремчета и изпити лица да скитатъ по широкитъ безбрѣжни степи и да дирятъ сухи корени и да нахранятъ себе. Виждамъ и полудѣлитъ майки, които съ ужасъ посягатъ върху живота на собственитъ си невинни дѣчица, за да уталожатъ своя ненаситенъ гладъ. И се питамъ:

— Отче, батюшка, не си ли и ти виноватъ, добриятъ руски народъ да дойде до това озверение, че да изяжда самъ себе, да изяжда дѣцата си?

Не си ли и ти виноватъ, че твоитъ чада — пасоми да станатъ по-лоши отъ звера, че да рушатъ и онова даже, що вѣковетъ създадоха за благо и поука на поколенията?

Не си ли и ти виноватъ, за да настане безподобно умопомрачение, че братъ да убива и коли брата?

Где остана кроткиятъ Христосъ —
твоятъ и моятъ Учителъ, който простира
широко ржцѣ, благославя и зове всички
къмъ миръ и любовъ, кротость и бла-
гость, смирение и жертви?!

О, батюшка, отче, отговори, не си
ли и ти виноватъ? Не си ли и ти?! . . .

Смири се!

Човече,

Когато стоишъ на висока планинска
скала презъ ранна утринна и наблюда-
вашъ величествения изгревъ на сияйно-
то слънце, не се ли питашъ въ омая,
що си?

Когато стоишъ на брѣга до дивно
алпийско езеро и наблюдавашъ вечеръ
захода на свѣтложълтото огнено слън-
це, не се ли питашъ въ омая, що си?

Когато стоишъ на брѣга на безбреж-
ния океанъ и гледашъ развълнуваната
и яростна бурна водна стихия, не се ли
питашъ въ омая, що си?

Когато се намирашъ въ подножието
на дивната Рила или на върха Мусала
и хвърляшъ омаянъ погледъ въ без-
крайния ширъ, не се ли питашъ въ
омая, що си?

Когато вечеръ отъ високъ планин-
ски склонъ вдълбочавашъ погледъ въ
обширния тъмносинъ и обсипанъ съ

безброй трепетни звезди небосклонъ,
не се ли питашъ въ омая, що си?

Човече, смири се! Нѣма мѣсто за
синапово зърно да проявява гордостъ
предъ Божията необятна вселена! . . .

Младежъта не е покварена.

Носи се зловещъ викъ отъ всѣкъждѣ:

— Младежъта е покварена! Младежъта гине! . . .

И черноризецъ калугеръ, и свещеникъ съ калимавка викатъ:

— Младежъта е покварена, младежъта гине! . . .

Не, младежъта не е покварена, младежъта не гине! Младежъта е такава, каквато трѣбва да бжде! Младежъта е по-добра отъ насъ!

Ти какъвъ си? Какво семе си сѣялъ? Крушата подъ круша не пада ли? Търне ако садишъ, жито ли ще жънешъ?

Който сѣе плевели, търне ще жъне!

Не, младежъта не е покварена! Не клеветете! Тя все пакъ е по-добра отъ насъ! . . .

Ти, черноризецъ нехайникъ, който деца не си отглеждалъ, имашъ ли право да говоришъ? — Не клевети! Младежъта не е покварена!

Ти, отче свещениче, който искашъ младежъта да блѣе, както сж блѣели

нашитѣ бащи*), какво правишъ? Какъ използвашъ дарѣтъ на учителство, що Богъ ти даде чрезъ гласѣтъ народенъ? — Не клевети, младежѣта не е покварена!

Не клеветете! Не плюйте върху себе! Огледайте се въ себе. Младежѣта не е покварена. Младежѣта е все подобра отъ насъ! . . . Младежѣта е крилата!

Врагъ.

И така, той е неприятелъ и врагъ за васъ?

Врагъ, който ви носи винаги въ ума и мисълта си!

Врагъ, който е билъ винаги готовъ да ви послужи!

Врагъ, който е понасялъ обиди, унижения и безпокойства, за да удовлетвори ваши добри и благородни щения!

Врагъ, който не е щадилъ време, трудъ, безпокойство, за да ви сътрудничи въ дѣла лични и обществени!

Врагъ, който е тичалъ въ дъждъ, снѣгъ и прахъ, за да ви бжде полезенъ въ добри и полезни начинания!

О! Азъ бихъ желалъ, щото всички хора да бждатъ подобни врагове помежду си!

*) Вж. в. „Пробуда“, год. 1 бр. 25 отъ 3. XII. 922.

Нима заслужава пренебрежение приятел, който, като се вжодушевява отъ най-благн намѣрения, говори истината, търси правото и се стреми къмъ доброто за ония, що обича?

Не. Той не е врагъ. Той е приятел и братъ, който е готовъ да се притече винаги въ нужда споредъ силитѣ и средствата, що има!

Господи, дай повече подобни врагове между хората и народитѣ! . . .

Тозъ, който падне . . .

Тѣ умрѣха ли?!

— Не! Тѣ не умрѣха! Тѣ възкрѣснаха за да живѣятъ вѣчно.

Не знаешъ ли? — „Тозъ, който падне въ бой за свобода, той не умира...“

А тѣ паднаха въ неравна борба за право, независимостъ и свобода.

Оставиха домъ, дѣца, работа, спокойствие и отидоха. Отидоха безъ принуда. Отидоха спокойно и съ пълно съзнание, че ще погинатъ; но отидоха да протестираатъ съ кръвта и живота си противъ великата неправда на „културна Европа“, която остави безправни и въ робство народи, които не заслужаваха тая зла и тежка участъ. И сло-

жиха костисѣ си. Но не. Тѣ не умрѣха.
Тѣ възкрѣснаха, за да живѣятъ вечно.
— Тозъ, който падне въ бой за
свобода, той не умира . . .

Въ Бѣлградъ владѣе . . .

Въ Бѣлградъ владѣе голѣмо безпо-
койство. Владѣе тревога. Владѣе ужасъ!
Хората сж обезумѣли! Какво има? Въ
какво се състои тая работа? Защо сж
безспокойни и министри, и офицери, и
чиновници, и народъ?!

Какъ да не сж?!

На южната бѣлгарска граница се
натрупали 100 и словомъ сто-хи-ля-ди
души комити! Всички екипирани добре
— съ пушки, револвери, ножове! Двесте
топа, триста картечници, 500 аероплани!
Какъ да не се безпокоятъ, какъ да не
се тревожатъ? Мирътъ е нарушенъ,
огньтъ е пламналъ, Македония е из-
чезнала! Кой е виновенъ?

— Бугарска!

Оца и бугарска! . . . Дръжте да я
унищожимъ! . . .

О, коварни братя! Защо шумите?
Защо тревожите свѣта? Кого ще заблу-
дите? Вие, най-голѣми размирници и
убийци, обвинявате въ размирие пова-
ленъ и побѣденъ народъ. И другъ по-

тиснатъ, избиванъ и заробенъ отъ самитѣ васъ!

Колкото и да пръскате заблуди, истината не може да се укрие. Имате зли намѣрения и зли помисли. Бийте тревога да задушите гласа на съвѣстѣта си и да заблудите свѣта.

Въ Бѣлградъ владѣе голѣмо безпокойство, голѣма тревога!...

Така рече Радичъ...

Така рече Радичъ:

— Македония?! Тая юначна страна се борѣ десетилѣтия за свобода. Тя проливала и пролива скъпата кръвъ на своитѣ юначни дѣда не за да бжде клета робиня и притискана безъ жалъ и милость. Тя трѣбва да се освободи. Тя коварно се зароби отъ мними братя освободители. Не, тя се заграби подло следъ тържествено подписанъ договоръ. Тя се грабна съ насилие и измѣна. И тъкмо затова тя има право да добие свобода. Чрезъ самоопредѣление на своитѣ измѣчени синове да добие самоуправа. И така ще бжде.

— Царибродско, Трънско, Босилеградско, Кулско?! О! Тия земи, откъснати отъ своята майка земя, се заграбиха по най-несправедливъ начинъ. И съ наси-

лие се присъединиха къмъ бѣдна Шумадия, безъ да се допита мѣстното население. Тѣкмо така, както се заграби нѣкога и Поморавия. И тия страни трѣбва да се върнатъ къмъ своята майка земя.

Така рече Радичъ; но така ли казватъ алчнитѣ Пашичъ, Нинчичъ, Спайковичъ!?

О! . . .

„Споразумъ“.

Велико историческо събитие!

Пашичъ се спразумѣ съ Италия. Предаде хърватско Фиуме, за да развърже ржцетѣ си. Защо? Противъ кого?

Може ли Пашичъ да мълчи, когато въ кжщата му има „размиръ“ и бунтъ? Какъ ще убие духа и стремежа за свобода у тѣзи немирни бугари-македонци, църногорци-разбойници, диви албанци и свободолюбиви хървати?

— Дай Фиуме, развържи ржцѣ, мачкай брутално и звѣрски всѣка проява за свобода и независимостъ и върви свободно къмъ Солунъ!

О, несчастенъ Пашичъ! Насилието, жестокоститѣ, робството не носятъ миръ, спокойствие, благоденствие на никоя страна. Колкото повече упражня-

вашъ насилие и робство, толкозъ по-скоро донасяшъ погромъ и гибель за своята страна. Ти не си патриотъ, Пашичъ!

Твоятъ „споразумъ“ съ Италия е съ право нареченъ предателство спрямо отечество и славянство. Върви напредъ въ измяна и подлостъ. И най-сетне ще настъпи день, когато твоята антиславянска политика на гнетъ и насилие, на слѣпъ шовинизъмъ и убийственъ империализъмъ ще се погрее завинаги. И ще настъпи день на свобода и спокойство, независимостъ и самоуправа за общъ миръ и напредъкъ, на народитѣ въ Югославия и на Балканитѣ изобщо.

Вилико наистана историческо събитие!

Не е ли по-добре...

Брате духовниче, намѣсто да говоришъ дълги речи и праздни приказки, не е ли по-добре да работишъ?

Намѣсто да сѣнешъ умраза между братя, да събуждашъ страсти, не е ли по-добре да проявявашъ любовъ чрезъ добри дѣла?

Брате духовниче, погледни, вижъ, колко нещастни хора се търкалятъ по прашнитѣ улици на всѣки градъ и простиратъ ръцѣ къмъ тебе за помощъ!

Погледни, вижъ, колко несчастни вдовици изнемогватъ подъ тежината на ежедневни нужди и падатъ **духомъ** и морално и простиратъ ръце къмъ тебе за помощъ!

Погледни, вижъ, колко невинно пострадали затворници и други по наша вина паднали въ затворъ простиратъ ръцѣ къмъ тебе за помощъ!

Погледни, вижъ, колко невинни дѣчица безъ родители гинатъ преждевременно като мухи, а други простиратъ жално - милно ръце къмъ тебе за помощъ!

Брате духовниче, намѣсто да говоришъ дълги речи и праздни приказки, не е ли по-добре да работишъ? Намѣсто да сѣнешъ умраза между братя, да събуждашъ страсти, не е ли по-добре да проявявашъ любовъ чрезъ добри дѣла?

Глупавъ си ти!...

— Радвашъ ли се, брате?!

— Защо се радвашъ?

— Че ще дойдатъ неприятели?! Че ще настане управление на комунисти и дружбаши?!

— О, глупавъ си ти, несчастни българино! Простъ си, неразсѣдливъ си, неразуменъ си!

Нима, мислишъ, като дойде жестокиятъ неприятелъ, надъханъ со страшна умраза и голѣма злоба за мѣсть и грабежъ, ще те пита кой си ти, какъвъ си ти, на коя партия принадлежишъ ти? Той ще гледа предъ себе „бугари“, а не партизани, и еднакво ще притиска и ограбва всички.

Глунавъ си ти, брате, неразуменъ си, неразсждливъ си! Тежко на тебе, но дваждъ по-тежко на твоитѣ слепи, алчни и злобни водители, които, като ходятъ сами къмъ пропасть, и тебе водятъ къмъ нея!...

О, Господи! Дай разумъ и просвѣта на този непросвѣтенъ и неразуменъ народъ! Дай му водители искрени, водители не властолюбци, не алчни за пари, не развратници, а самоотвержени апостоли и служители, надъхани съ любовъ и вѣра за братство, за единение, за сплотеностъ!...

Уилсонъ умре

Уилсонъ умре. Уилсона погребяха. Уилсонъ не ще бжде вече между живитѣ.

— Не. Уилсонъ не умре. Уилсонъ тъкмо сега възкръсва, за да живѣе въ ума на хората презъ вѣковетѣ.

Уилсонъ бѣше миротворецъ. Уилсонъ обичаше човѣчеството. Уилсонъ искаше, следъ жестоката война, да създаде вѣченъ миръ между народитѣ. Той издигна знаме за вѣчна любовъ, правда и братство; знаме за въдворение Царството Божие на земята. Лоши хора, егоисти и зловни, алчни и отмѣстителни, отхвърлиха спасителното знаме на великия човѣкъ. И сключиха миръ, който донесе размирие въ душата и съвѣстѣта на всѣки миролюбецъ и съзнателенъ човѣкъ. И хвърлиха свѣта въ хаосъ. И послѣдицитѣ ще бждатъ пакъ войни, убийства и кървопролития.

Не. Уилсонъ не умре. Уилсонъ ще живѣе въ паметѣта на човѣчеството съ ореола на светецъ и мъченикъ. И неговитѣ идеи за миръ ще бждатъ фаръ за народитѣ и рано или късно тѣ ще възкръснатъ и ще се осъществятъ.

Уилсонъ умре. Да живѣе Уилсонъ!

Не ги осмивай..

Чувствата на любовъ сж свещени,—
не ги осмивай!

Извиратъ ли тѣ отъ дълбочинитѣ
на искреното човѣшко сърце, освѣтя-
ватъ ли се тѣ со здравия разумъ на
човѣка—тѣ сж свещени—не ги осмивай!

За обичъ ли сж между два нееднак-
ви пола, за другарство и вѣрностъ при-
телска ли сж, за жертва къмъ немощ-
ния и страдающия ли сж, за помощъ
къмъ нуждающия се ближенъ ли сж, —
искрени ли сж—тѣ сж свещени—не ги
осмивай.

Не ги осмивай, не ги осмивай, се-
стро! Тѣ сж животъ, тѣ сж щастие, тѣ
сж миръ, тѣ сж радостъ.

На любовъ почива свѣтътъ. Изчезне
ли любовта, всичко ще замръзне.

О свещена, искрена, блага любовъ,
бжди благословена!...

Оня, който се мъчи..

Ти казвашъ, че той иска да попречи
на щастieto ти?! Лъжешъ се, прия-
телко моя!

Оня, който се мъчи да носи щастие
на другитѣ, не може да пречи на твое-
то щастие.

Бѣше утро. Връщамъ се отъ нош-
ната си работа. Дѣдо Мразъ бѣ напла-

стилъ петъ педи снѣгъ. Студъ е нетърпимъ. Мъгла непроницаема спира погледа. Не може да се дише. Гдето капне, замръзва. Той броди по крайна улица и цѣли напластения со снѣгъ пжтъ. Изненада!

— Диря адреса на боленъ баща и немощна майка, пъкъ се объркахъ. Азъ ли съмъ виновенъ, или нумерацията е грѣшна, не зная. Отивамъ у роднини тѣхни да се поправа.

И прибави:

— Не е мой даръ, чужди е, но на време трѣбва да се даде...

Не, моя мила; оня, който се мъчи да носи щастие на другитѣ, не може да пречи на твоето щастие...

Нечистъ си, братко . . .

Нечистъ си, братко! У тебе не говори искреностъта, а голѣмото честолюбие на кумиръ, на паднало величие отъ високъ пиедесталъ.

И много право.

Може ли човѣкъ да се помири тъй лесно съ положение на редникъ, на обикновенъ работникъ, когато вчера е билъ недосегаемъ водачъ, държалъ въ ржцетѣ си сждбата на милиони люде; водачъ, комуто се кланяли, предъ когото пълзели всевъзможни безхарактер-

ности? Водачъ, който е разполагалъ безотчетно съ милиони държавни пари, който е раздавалъ служби, творилъ партия отъ безхарактерни партизани и блюдолизци, но не отъ граждани съ независимъ и свободенъ духъ, граждани творци на народно благо, граждани служители и борци за отечествена свобода и успѣхи?

Не, братко; нечистъ си, пороченъ си! Не говори у тебе искренности, а голѣмото честолюбие на кумиръ, на паднало величие отъ високъ пиедесталъ.

Церберъ.

Но не оня, който стоеше до ронливия брѣгъ на тихата река Лета и пренасяше душитѣ на умрѣлитѣ гърци въ рая или пѣкъла, а другъ — нашъ, български, домашенъ Церберъ

Седи около стадото си и лае.

Щумне ли листецъ, полѣханъ отъ тихъ вечеренъ вѣтрецъ, Церберъ рипне и лае.

Фрѣкне ли муха предъ задремалитѣ му очи, Церберъ рипне и лае.

Брѣмне ли оса задъ увисналитѣ му уши, Церберъ рипне и лае.

Мине ли куче съседско край него, Церберъ рипне и лае.

Приближи ли се дѣте игриво до него, Церберъ рипне и лае.

Защо Церберъ все лае и когато трѣбва, и когато не трѣбва?

Защото толкова разбира. Защото Церберъ мисли, че трѣбва все да лае. И си лае.

Лай, Цербере, лай! Керванътъ си върви и ще си върви, а ти си лай, когато трѣбва и кога не трѣбва!...

Позволено — непозволено

— Всичко ми е позволено, но не всичко е полезно.

Така дума апостолъ Павелъ.

Що е позволено? Що не е позволено?

Позволено е всичко, що е полезно.

Позволено е всичко, що не е противъ закона и съвѣстѣта.

Позволено е всичко, що не е противъ обществения моралъ и добритѣ нрави.

Нужно е да имашъ винаги будна съвѣсть и да знаешъ границата на позволеното и непозволеното.

Приятелко моя! Твоятъ искренъ приятелъ не знае ли границата на позволеното и непозволеното? Не ти ли даде доказателства за съзнание и дългъ?

За благоприличие и искрено другарство?—Позволи ли си нѣщо обидно съ жестъ, дума, двусмислие?

О, трудно е да се знае границата на позволеното и непозволеното! По-добре е да сторишъ по-малко отъ оно-ва, що е позволено, отколкото да минешъ границата на непозволеното.

Душа ми дайте...

Душа търся азъ, душа ми дайте! пряма, искрена, любяща; душа любвеобилна, душа свята, предъ която да разтворя сърцето си, да разкрия тжгата си, тжга осойница, която го гризе безъ милость и жалъ!...

Защо е свѣтътъ лошъ? Коваренъ и зълъ? Жестокъ и безмилостенъ? Защо сж хората неразумни и нѣвѣжествени? Защо се ядатъ помежду си? Унищожаватъ и биятъ?...

О, душа азъ търся, душа ми дайте! Душа пряма и искрена. Душа любвеобилна, душа свята, предъ която да разтворя сърцето си, да разкрия тжгата си, тжга осойница, която го гризе безъ милость и жалъ!...

Ела, о, ела!

Факиръ беше. Бродѣше по безмлъвна-
та гориста долина. Край бистъръ по-
токъ, гдето глухия клокотъ на тихата во-
да се сливаше съсъ звънливата пѣсенъ
на славея, той се спре да си почине.
И впи остъръ погледъ въ яносинио
небе. О чудо! Видение. Мургава де-
войка съ черни огнени очи, черни смо-
листи и кждрави коси се изпречи предъ
тихия погледъ на кроткия факиръ. Той
се смая. Тя се усмихва съ небесна усмив-
ка и го гледа омайно. Той прострѣ ржце,
откри обятия и шепти:

— Ела! О, ела! . . .

Но дивното и очарователно виде-
ние постепенно се разреди като дневна
мъгла подъ силния пекъ на огненото
слънце и изчезна.

Факирътъ остана вкованъ на мѣсто-
то, съ впитъ погледъ къмъ яносиния
небосклонъ, съ открити обятия и шепти:

— Ела! О, ела! . . .

Четиридесетъ години той не мръд-
на отъ мѣстото си. Четиридесетъ годи-
ни зовѣше очарователното предъ себе
видение.

Хората мислѣха, че зове невидимия
и всеблагия Бога. Носѣха въ устата му
храна. Погребаха го съ открити обятия.
Браминитѣ го причислиха въ лика на
светцитѣ.

— Ела! О, ела! . . .

Всичко е суета

Следъ зноенъ денъ, при сияйно слънце, свѣтеше като разтопено злато, настѣпва тиха безлунна ношъ. Полумракъ е. Гора и небо, птица и звѣрь почиватъ следъ дълга дневна умора.

На дългия безлюденъ пътъ върху синия небосклонъ се рисува силуетъ на позната мила дѣвойка. Приближава къмъ мене.

— Тя е! О, да бжде благословена минутата, която ми дава възможность да я видя!...

И... изчезна...

Защо се яви? Защо си отиде? Да увеличи тжгата ли ми само?

О, суета на суетитѣ! Всичко е суета!...

Апостолъ Павелъ казва.

Апостолъ Павелъ казва:

— Всичко ми е позволено, но всичко ли е полезно?

Защо човѣкътъ има разумъ? Нали трѣбва да мисли?

И азъ желая да помогнемъ, да спасимъ отъ смъртъ тоя нашъ братъ, талантливъ момъкъ, артистъ, но съ ра-

боти неразумни, съ опити безсмислени може ли да се помага?!

Да, всичко е позволено, всичко може да прави човѣкъ, но всичко ли е полезно?!

Оставете я

Алегория.

— Що?! Рѣшила да се дави?! И вде я спирате?! Грѣшка е! Оставете я да върви. Щомъ рѣшила, никаква сила нѣма да я спре. Колкото повече я спирате, толкова повече желанието се увеличава. Пуснете я. Кажете ѝ спокойно:

— Искашъ, сестро, да се давишъ?! Върви! Върви спокойно, не се спирай!

И когато ще трѣгне, желанието ѝ ще угасне. И когато ще се изправи върху високия скалистъ брѣгъ надъ страшната водна стихия, ще прогледне, ще отрезвѣе и ще каже:

— Не! Не трѣбва да умра! Животътъ е даръ, който не трѣбва да се отнима отъ никого.

Ако пъкъ изпълни бесумното си и диво желание, не скърбете. Кажете:

— Тѣй трѣбвало да бжде.

И вървете спокойно по трудния пътъ на живота.

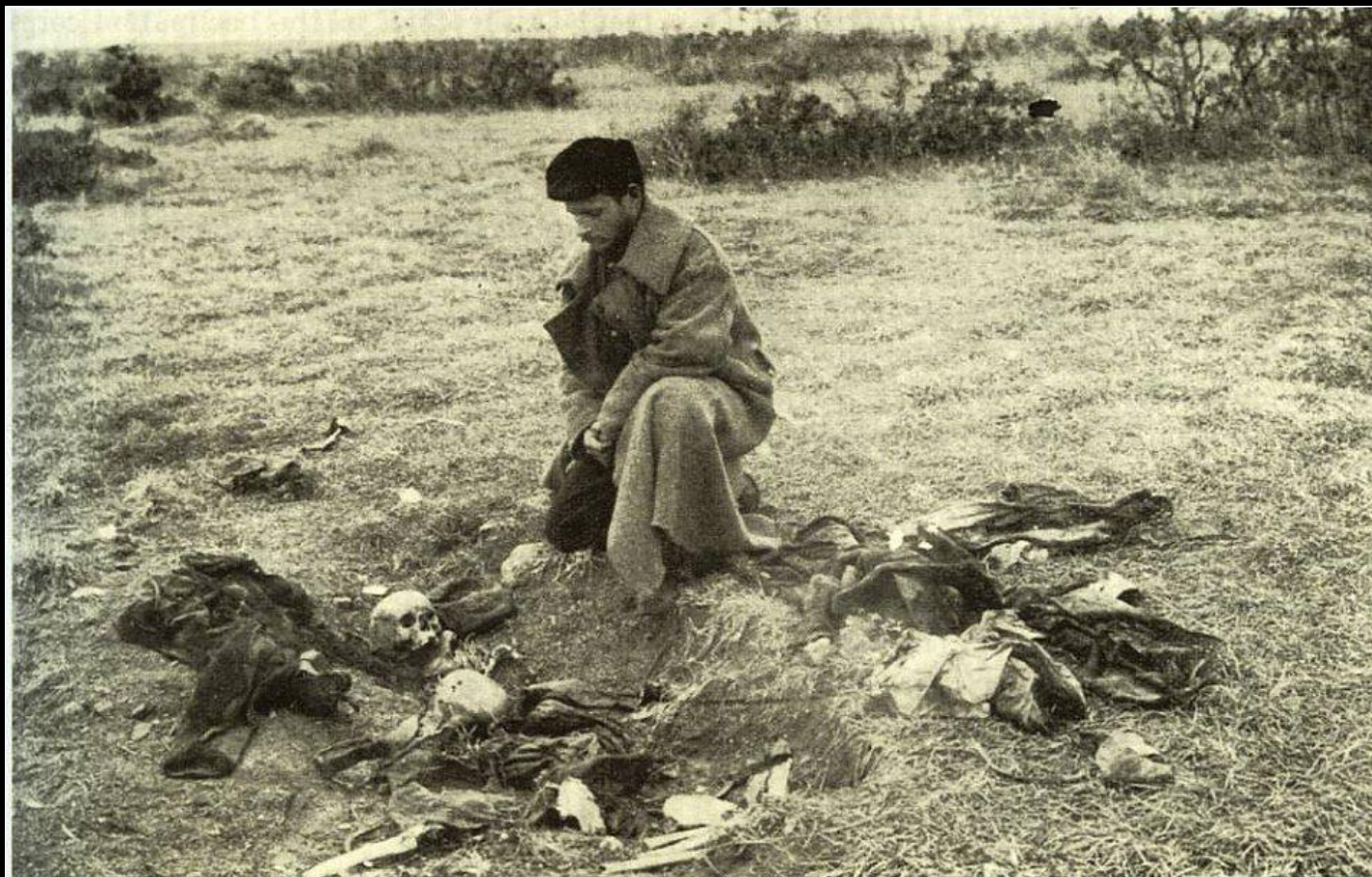

Скенирано за:

www.strumski.com

Библиотека „Струмски”
е създадена в памет на
загиналите за Родината.

Voivode Dimiter Madjarov before the remains of two comrades in arms killed in the battle of Ferres